

Cmentarz wojenny nr 123 Łużna-Pustki

Przewodnik multimedialny

Cmentarz nr 123 Łuzna-Pustki

UKŁAD TREŚCI

wg numerów slajdów

4. O MIEJSCU

6. WALKI

11. ODDZIAŁ GROBÓW WOJENNYCH

13. CMENTARZ NR 123 W ŁUŻNEJ

22. GONTYNA-KAPLICA

29. PLAN CMENTARZA

30. INNE CMENTARZE W OKOLICY

35. DZIEDZICTWO

37. ZNAK DZIEDZICTWA EUROPEJSKIEGO

39. MIEJSCA I WYDARZENIA WYRÓŻNIONE ZNAKIEM DZIEDZICTWA EUROPEJSKIEGO

O MIEJSCU

Cmentarz wojenny nr 123 Łużna-Pustki jest pamiątką operacji gorlickiej z okresu I wojny światowej. Jest to największa nekropolia w Galicji Zachodniej, spoczywa na niej ponad tysiąc żołnierzy, którzy oddali życie w tym epizodzie Wielkiej Wojny, walcząc po obu stronach konfliktu. W 2016 roku Parlament Europejski wyróżnił miejsce Znakiem Dziedzictwa Europejskiego, ze względu na historię oraz rolę w promowaniu wartości, na których opiera się Unia Europejska. Nekropolia została przedstawiona do wyróżnienia jako reprezentant zespołu 401 cmentarzy urządzonych w trakcie i tuż po I wojnie światowej. W Małopolsce jest ich obecnie 333, na terenie Podkarpacia – 68.

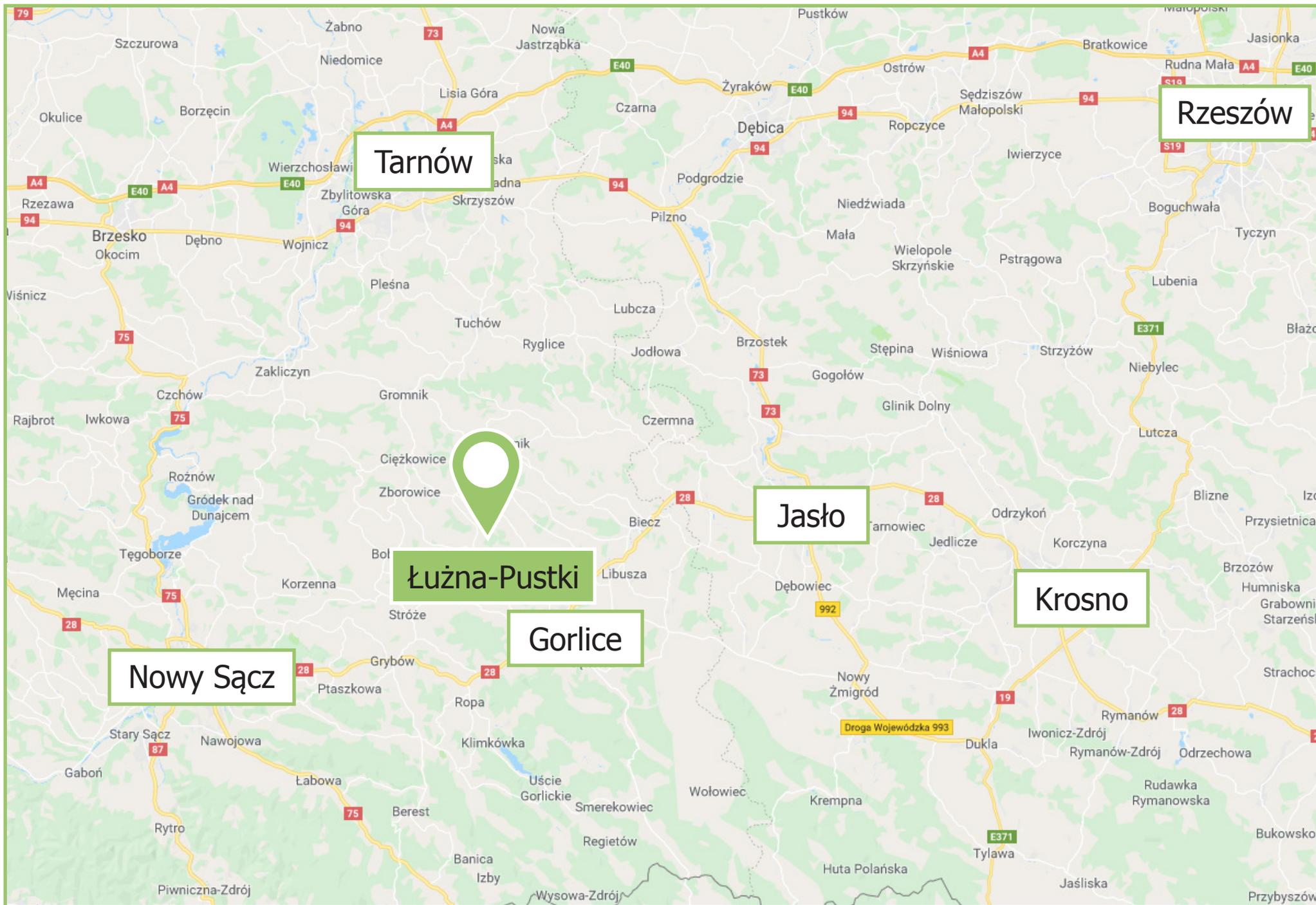
cmentarz wojenny
nr 123 Łużna-Pustki

operacja gorlicka

nekropolia

Znak Dziedzictwa
Europejskiego

reprezentant zespołu
401 cmentarzy

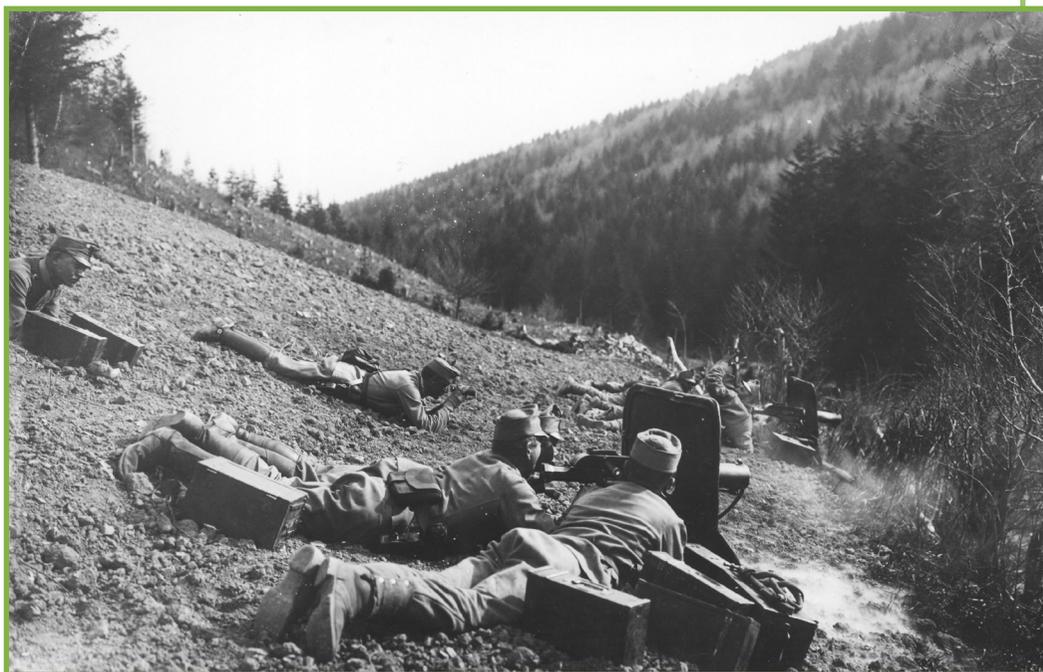

Cmentarz wojenny nr 123 Łużna-Pustki – mapa pogładowa

WALKI

Operacja gorlicka była największą bitwą na froncie wschodnim, a jej wynik miał kluczowe znaczenie dla losów wojny na tym obszarze. Niektórzy historycy nazywają ją „Małym Verdun” i jeśli chodzi o znaczenie sytuują obok bitew pod Marną i Verdun. Dzięki niej wojskom niemieckim i austro-węgierskim udało się przełamać front rosyjski. Zwycięstwo pod Gorlicami sprawiło, że w kolejnych dniach ruszyła ofensywa państw centralnych, które w sierpniu 1915 roku zajęły Warszawę i odepchnęły Rosjan aż poza ziemie polskie, na teren obecnej Białorusi, Litwy i Ukrainy.

operacja gorlicka największą
bitwą na froncie wschodnim
przełamanie frontu rosyjskiego

Żołnierze 100 Cieszyńskiego Pułku Piechoty podczas ataku na wzgórze Pustki w bitwie pod Gorlicami. Widoczne ciężkie karabiny maszynowe Schwarzlose wz. 07/12 z tarczami ochronnymi

1915, Kolumna wojsk pruskich w okolicach Gorlice-Tarnów

Operacja gorlicka rozpoczęła się 2 maja 1915 roku Sztab niemiecki i austro-węgierski starannie ją przygotował, ściągając do walki elitarne jednostki. Dowodzenie nad nimi sprawował **gen. August von Mackensen**. Okolice Łużnej stały się areną walk w pierwszej fazie bitwy. Na strategicznym **wzgórzu Pustki**, oznaczonym numerem 449, znajdowały się okopy 3 armii rosyjskiej, w których żołnierze, osłonięci lasem, mogli stawiać zaciekły opór. Wzgórze szturmowały polskie pułki 12 „Krakowskiej” Dywizji Piechoty. Komendantem artylerii był tam **płk Tadeusz Jordan-Rozwadowski**, uważany za jednego z najzdolniejszych oficerów polskiego pochodzenia w armii austriackiej. Żołnierzom pochodzącym z Wadowic, Tarnowa, Nowego Sącza, Żywca i Cieszyna udało się zdobyć wzgórze po walce na bagnety jeszcze tego samego dnia, przy znacznych stratach po obu stronach. O sukcesie zadecydowała przede wszystkim współpraca piechoty z artylerią i zastosowanie przez Rozwadowskiego tzw. ruchomej zasłony ogniowej – w trakcie szturmowania nie przerywano ostrzału, ale stopniowo przenoszono go przed atakujących piechurów.

2 V 1915

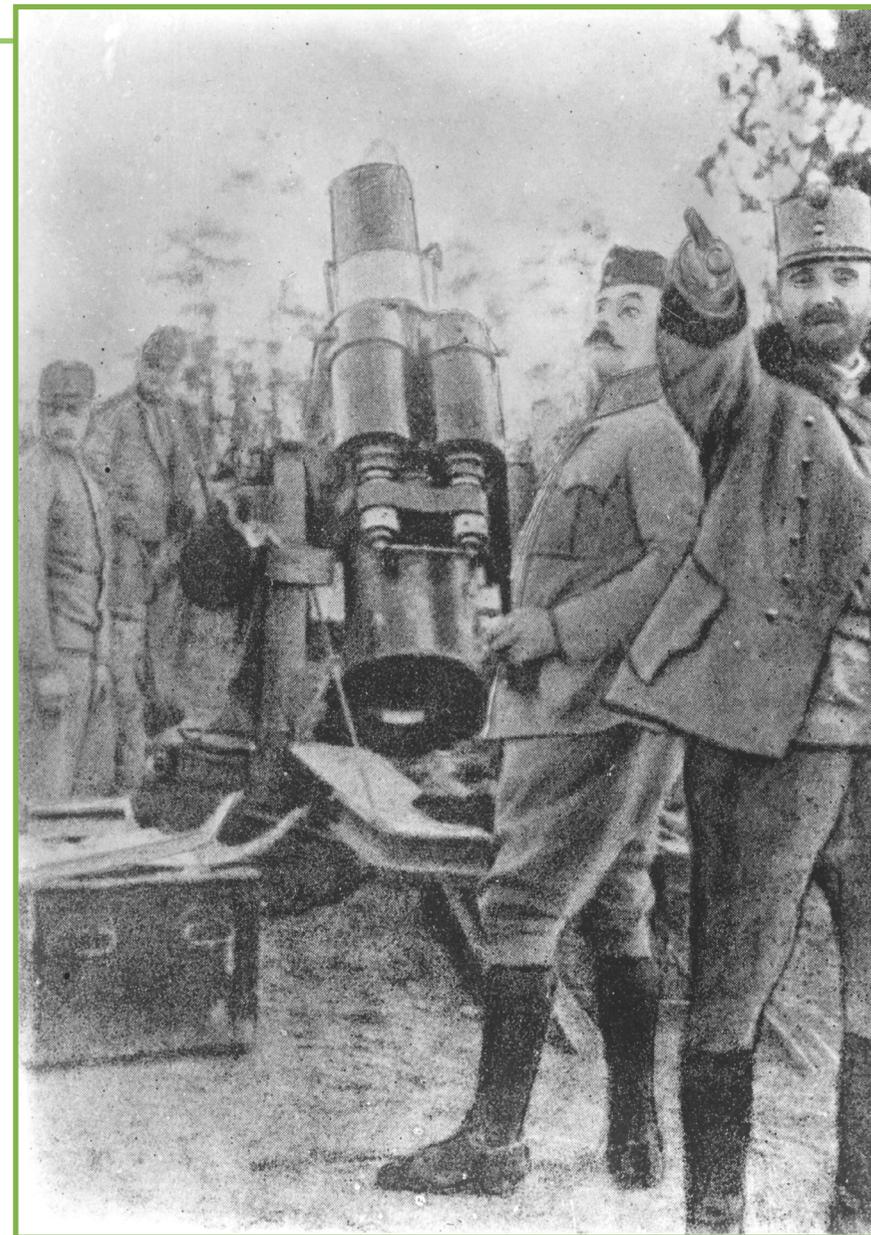
bagnety

ruchoma
zasłona
ogniowa

1915, Bitwa pod Gorlicami, szturm wojsk austro-węgierskich

Front rosyjski został ostatecznie przełamany 5 sierpnia. Nowością taktyczną zastosowaną w operacji gorlickiej było zmasowane użycie wielkiej ilości dział na stosunkowo małym odcinku. O rozmiarze strat świadczą słowa wojennego burmistrza Gorlic, księdza Bronisława Świeykowskiego, który zapisał w pamiętnikach, że po ostrzale z ciężkiej artylerii okolica przypominała morze „ruin byłego miasta, które od 500 lat zwało się Gorlicami”. W miejscowości żaden dom nie nadawał się do zamieszkania. W walkach życie straciło około 200 000 żołnierzy, w tym 150 000 po stronie rosyjskiej. Uczestniczyli w niej reprezentanci różnych wyznań i narodowości, w tym Polacy, którzy służyli zarówno w armii rosyjskiej jak i w austro-węgierskiej i niemieckiej.

Bitwa pod Gorlicami. Generał Tadeusz Jordan Rozwadowski (1. z prawej) ze swoim adiutantem Wojciechem Kossakiem (2. z prawej) na froncie. W tle haubica Skoda 305 mm Model 1911 tzw. "Chuda Emma"

ODDZIAŁ GROBÓW WOJENNYCH

Poległych w operacji gorlickiej z obu stron frontu pochowano na **378 cmentarzach**, utworzonych przez Oddział Grobów Wojennych Komendantury Wojennej w Krakowie. Była to jedna z terenowych jednostek Wydziału Grobów Wojennych austro-węgierskiego Ministerstwa Wojny. W Galicji funkcjonowały trzy takie jednostki – oprócz krakowskiej, działającej na obszarze Galicji Zachodniej, Śląska Cieszyńskiego i Moraw w Przemyślu – na Galicję Środkową oraz we Lwowie – na Galicję Wschodnią. Ich zadaniem było ewidencjonowanie i ekshumowanie poległych oraz projektowanie i budowa cmentarzy wojennych. W poszczególnych jednostkach wydzielono komórki, którym przydzielono konkretne zadania. O tym, jaką wagę przywiązywano do strony **estetycznych założeń cmentarnych**, świadczy fakt powołania do istnienia osobnych grup zatrudniający malarzy, rzeźbiarzy, modelarzy, ogrodników, czy fotografów. Architekci projektowali wszystkie elementy, począwszy od ogrodzenia po elementy centralne – pomniki i kaplice. **Wśród projektantów cmentarzy byli wybitni artyści**, tacy jak Polacy Jan Szczepkowski, Henryk Uziembło, Słowacy – Dušan Jurkovič i Adolf Kašpar, Austriacy – Hans Mayr, Gustaw Ludwig i Heinrich Scholz, Niemiec Hermann Hosaeus.

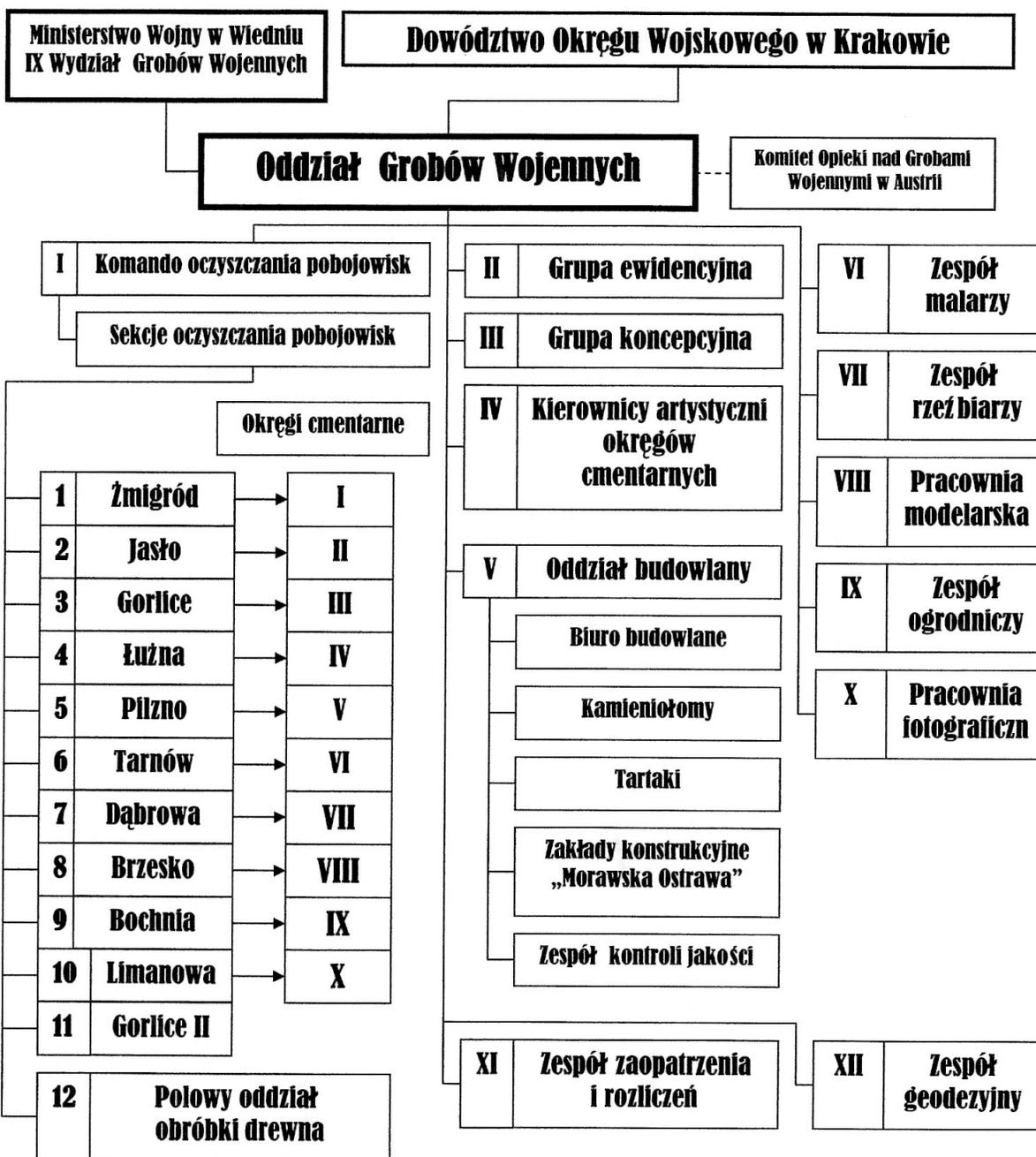
Struktura
Organizacyjna
Oddziału
Grobow Wojennych

komando
oczyszczania
pobojowisk

kierownicy
artystyczni

dział
budowlany

Struktura organizacyjna Oddziału Grobów Wojennych

CMENTARZ NR 123 W ŁUŻNEJ

Cmentarz nr 123 na wzgórzu Pustki (440 m n. p. m.) w Łużnej jest **największy na terenie Galicji Zachodniej**. Zajmuje obszar 22 752 m² (2,27 ha). Spoczywa na nim **1204 żołnierzy**, z czego 912 z armii austro-węgierskiej (prawie połowę stanowili Polacy), 65 z armii niemieckiej, a 227 z armii rosyjskiej. 649 poległych jest znanych z nazwiska. Na cmentarzu znajduje się 46 grobów zbiorowych i 829 pojedynczych. Zmarłych pochowano według przynależności armijnej, narodowościowej, a także rodzaju broni oraz poszczególnych jednostek. Utworzono również osobną kwaterę dla nieznanymi żołnierzy, których tożsamości ani przynależności wojskowej nie rozpoznano.

największy cmentarz na
terenie Galicji Zachodniej

1204 żołnierzy
różnej narodowości

Cmentarz nr 123 Łuzna-Pustki

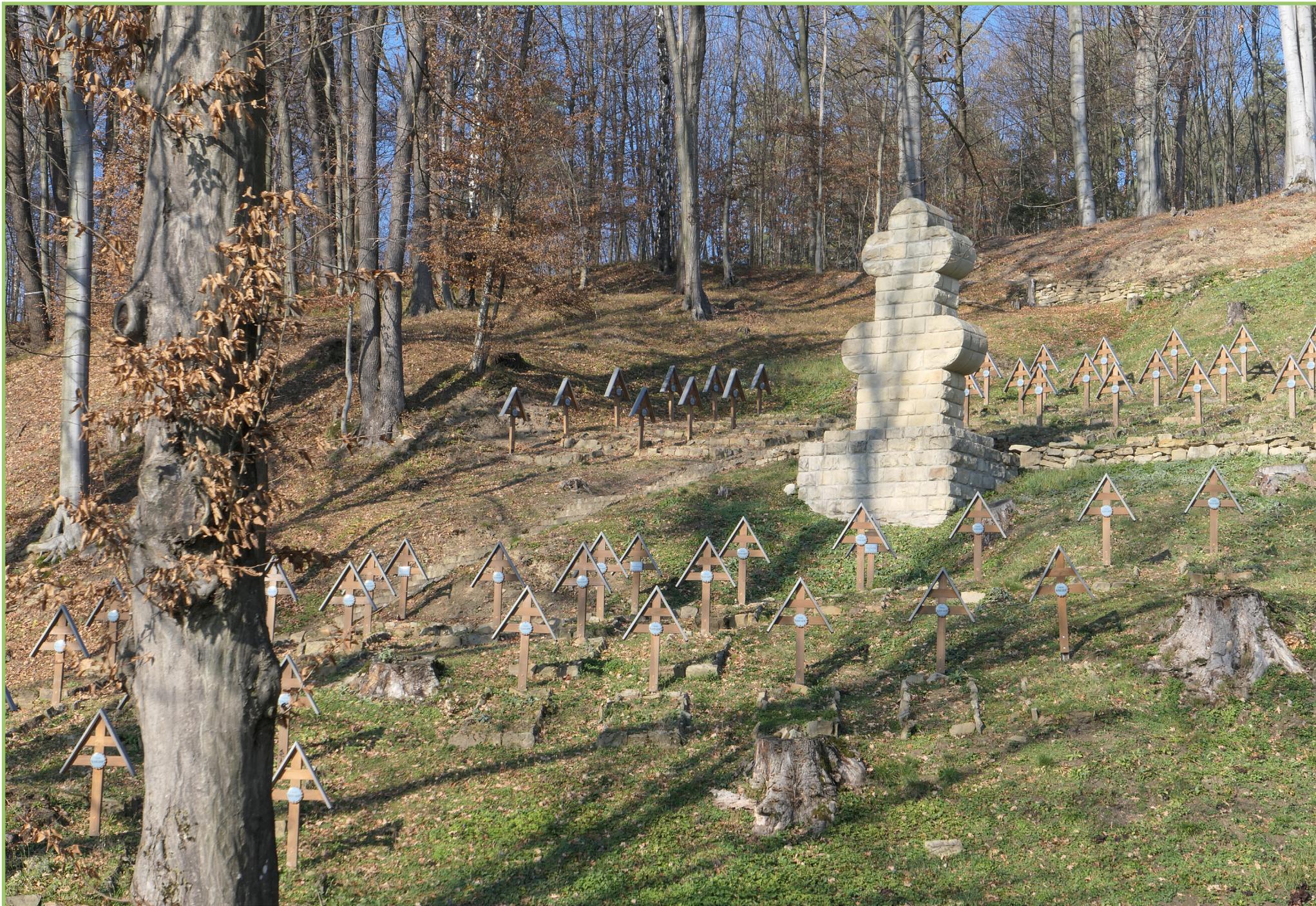
Cmentarz nr 123 Łuzna-Pustki

Cmentarz powstał w IV Okręgu Cmentarnym – Łuzna. Jako kierownik artystyczny był tam zatrudniony rzeźbiarz **Jan Szczepkowski**, który uchodzi za twórcę koncepcji założenia i niektórych jego elementów, takich jak brama i pomnik na kwaterze rosyjskiej. Za ostateczny kształt całości odpowiada jeden z najciekawszych słowackich architektów **Dušan Jurkovič**, który jest autorem górującej nad całością kaplicy-gontyny i części pomników.

brama, pomniki, kaplica

Cmentarz nr 123 Łuzna-Pustki

Cmentarz ma układ amfiteatralny, przy jego projektowaniu wykorzystano naturalne ukształtowanie terenu. Na zboczu rozmieszczono grupy w większości pojedynczych grobów, nadając każdej z nich indywidualny charakter. Poszczególne zespoły wyróżniają się za sprawą oryginalnych pomników otoczonych drewnianymi krzyżami na mogiłach z kamiennym obramowaniem. Mogiły są zaopatrzone w emaliowane tabliczki identyfikacyjne. Na pomnikach umieszczono sentencje poetyckie, mówiące o miłości, pojednaniu, honorze, ludzkiej i żołnierskiej godności, czego dobrym przykładem jest napis z kwatery nieznanego żołnierza:

*W życiu rozdzieleni –
Śmiercią połączeni –
Nikt nie zna ich imienia
Przyjaciele i wrogowie.
Kim byli, co znaczyli,
Zgasto, minęto
Jedno pozostało pewne:
Ich wierność!*

Szczególną uwagę zwraca kwartera węgierska, z dwoma monumentami z motywem korony św. Stefana. Odwiedzający nekropolię Węgrzy przybierają mogiły we wstążki w barwach flagi narodowej. Zespoły grobów połączone są krętymi ścieżkami, które w stromych miejscach przechodzą w kamienne schodki. W kilku miejscach umieszczono małe tarasy z niskimi balustradami. Na cmentarzu wchodzi się przez bramę ujętą w dwa duże słupy, które wieńczą stylizowane hełmy.

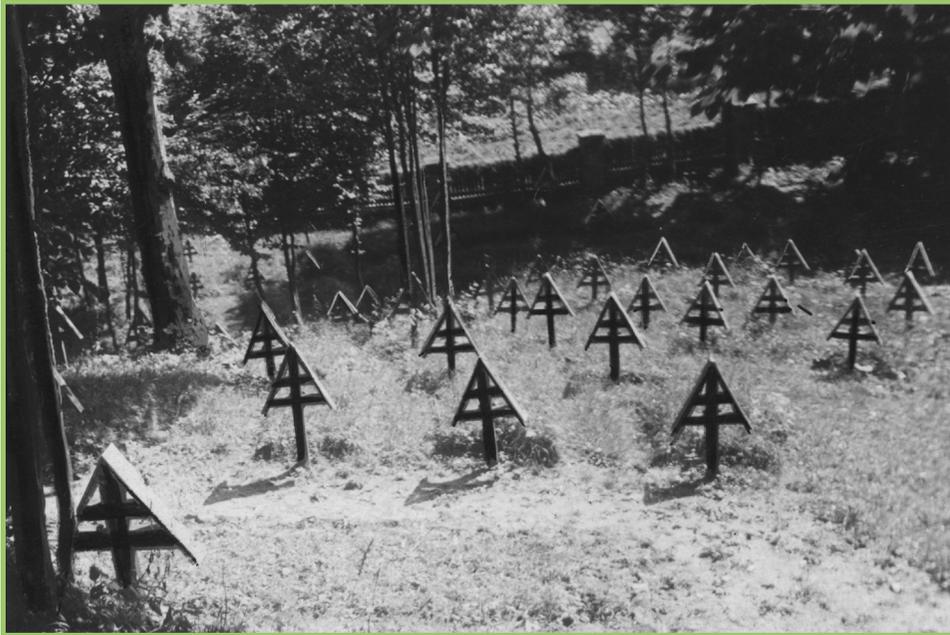
GONTYNA-KAPLICA

Najbardziej charakterystycznym elementem cmentarza wojennego nr 123 Łużna-Pustki jest efektowna kaplica, zwana też gontyną, która wieńczy wzgórze i góruje nad nekropolią. Jej autorem jest słynny słowacki architekt **Dušan Jurkovič**, który przy projektowaniu nawiązał do sztuki ludowej Karpat, łącząc ją z motywami starosłowiańskimi, co stosował także w swoich innych realizacjach. Dwudziestopięciometrowa kaplica stanęła na wzgórzu w 1917 roku ku czci poległych. Budynek został wzniesiony z drewna na kamiennej podmurówce. W przyziemiu znajdowała się kaplica, w której umieszczono rzeźbę Chrystusa dźwigającego krzyż oraz inskrypcję o treści:

*Nie lękajcie się
Sądu Swego Pana
Wy, z wieńcem zwycięzcy na skroni
I porzućcie bojaźń wszelką
Bowiem wysoko ceni Pan
Śmierć Wiernych żołnierzy.*

Powyżej kaplicy znajdowały się jeszcze dwie kondygnacje, nie pełniące konkretnej funkcji i niedostępne dla odwiedzających. Architekt nadał budynkowi ozdobną formę, zestawiając linie proste z krzywiznami, łącząc gatunki drewna w różnych odcieniach oraz stosując bogatą snycerską ornamentykę. Niestety, oryginalna kaplica spłonęła w 1985 roku. Odbudowano ją według oryginalnych planów w 2014 roku. Wtedy także przeprowadzono generalny remont całego cmentarza.

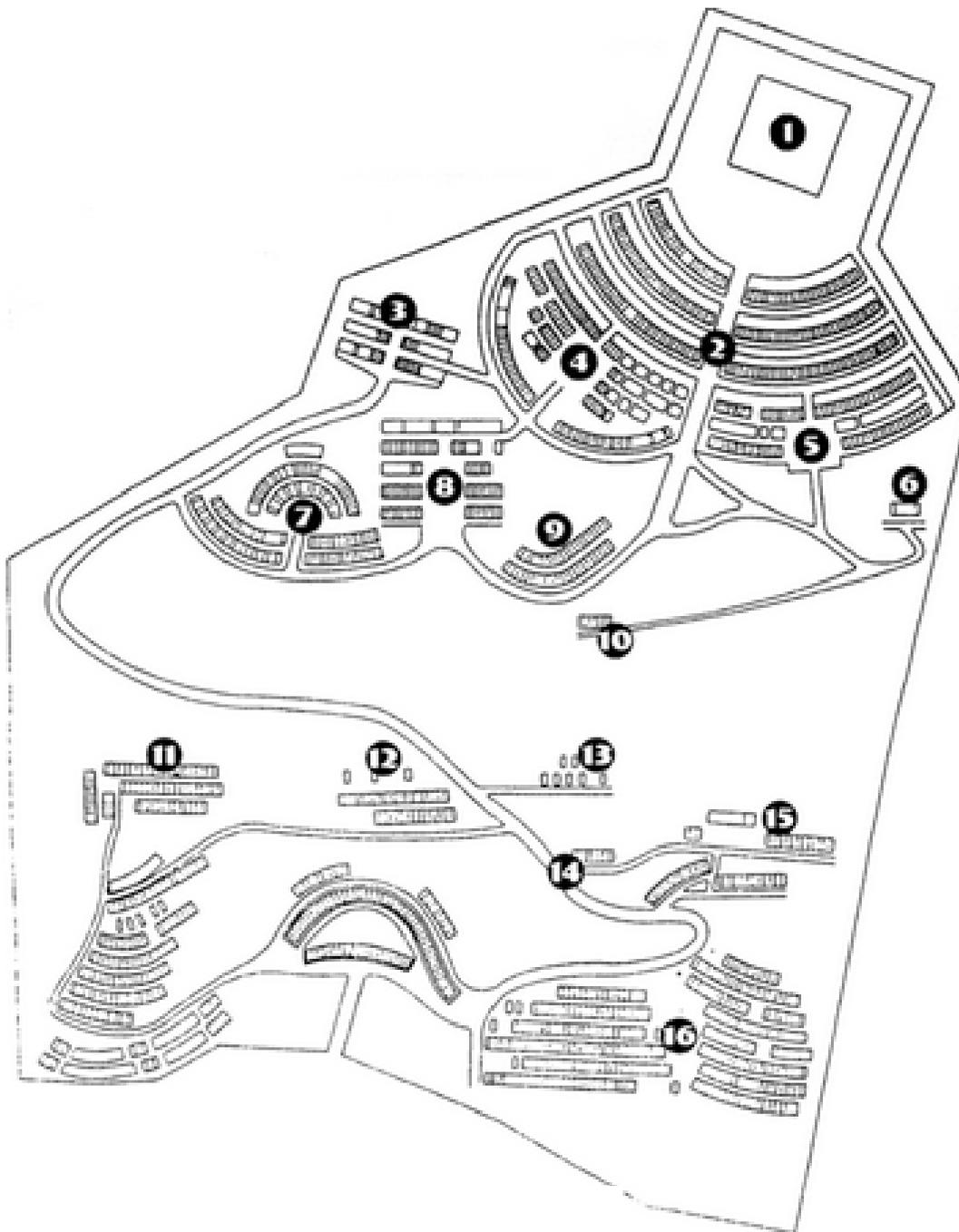
Cmentarz nr 123 Łuzna-Pustki

Cmentarz nr 123 Łuzna-Pustki

PLAN CMENTARZA

1. kaplica
2. Węgrzy
3. Obrona kraj. 33,34 pułk piechoty
4. 56 pułk piechoty – Wadowice
5. 57 pułk piechoty – Nowy Sącz
6. oficerowie
7. 100 pułk piechoty – Cieszyn
8. 20 pułk piechoty – Tarnów
9. żołnierze różnych pułków
10. oficerowie
11. Rosjanie
12. Niemcy
13. artylerzyści
14. saperzy
15. i 16. nieznani Austriacy

INNE CMENTARZE W OKOLICY

U podnóża wzgórza Pustki znajduje się cmentarz nr 122, a w gminie Łużna położone są jeszcze dwa cmentarze wojenne z okresu I wojny światowej: nr 120 Łużna-Podbrzezie oraz nr 121 Bieśna. Warto też zwrócić szczególną uwagę na pobliski cmentarz nr 118 w Staszkówce. Cmentarze wojenne z okresu I wojny światowej w Małopolsce i na Podkarpaciu znajdują się na Szlaku Frontu Wschodniego.

Szlak Frontu Wschodniego

Cmentarz nr 120 Łuzna-Podbrzezie

Cmentarz nr 121 Biesna

Cmentarz nr 118 Staszówka

Cmentarz nr 118 Staszkówka

DZIEDZICTWO

Wojna lat 1914-18 wpłynęła na dzieje państw, narodów oraz jednostek. Dla Polaków jest ważna głównie pod kątem jej zakończenia i odrodzenia państwa po 123 latach niewoli. I wojna światowa miała wpływ na powstanie Europy, jaką dziś znamy, na jej kształt, miejsce w świecie, na postawy i poglądy Europejczyków. Jej czas to moment narodzin nowoczesności, z jej dobrymi i ciemnymi stronami (pierwsze samoloty ale i masowe zastosowanie gazów bojowych) i swoisty poligon doświadczalny XX w. Pozostała po niej pamięć oraz materialne ślady: muzealia, zdjęcia i filmy dokumentalne, pozostałości okopów, schronów i innych wojskowych konstrukcji, a przede wszystkim cmentarze, na których z jednakową starannością grzebano poległych walczących po obu stronach, reprezentujących różne narodowości i wyznania. Wszystkich traktowano jako bohaterów. To wyjątkowe podejście do **upamiętniania poległych** zostało podkreślone we wniosku o przyznaniu cmentarzowi nr 123 w Łużnej-Pustki Znak Dziedzictwa Europejskiego jako **symbolowi zespołu 401 cmentarzy urządzonych w Galicji w trakcie i po I wojnie światowej.**

dziedzictwo europejskie

ZNAK DZIEDZICTWA EUROPEJSKIEGO

Znak Dziedzictwa Europejskiego /European Heritage Label/ to obecnie kluczowa inicjatywa Unii Europejskiej na polu polityki kulturalnej. Utworzono go w 2011 roku, by promować **miejsca i wydarzenia, które w sposób symboliczny opowiadają o historii Europy i reprezentują wartości, które stanowią fundament wspólnej Europy.** Podstawowym celem Znak Dziedzictwa Europejskiego jest wzmocnienie u obywateli europejskich, w szczególności u młodych ludzi, **poczucia przynależności do Unii Europejskiej**, w oparciu o wspólne wartości i elementy europejskiej historii i dziedzictwa kulturowego. Chodzi również o **uznanie walorów różnorodności** krajowej i regionalnej oraz wzmocnienie wzajemnego zrozumienia i dialogu międzykulturowego. Miejsca i wydarzenia wyróżnione ZDE zostały starannie wyselekcjonowane, na początkowym etapie na poziomie narodowym (w Polsce projekt koordynuje Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego), a następnie przez Panel Ekspertów ZDE. W chwili obecnej na liście ZDE znajduje się trzydzieści osiem wpisów z osiemnastu krajów, w tym aż cztery z Polski.

historia, wartości stanowiące fundament Europy

miejsca
symboliczne
dla Europy

MIEJSCA I WYDARZENIA WYRÓŻNIONE ZNAKIEM DZIEDZICTWA EUROPEJSKIEGO

POLSKA

- Zabytki Lublina związane z Unią Lubelską, zawartą między Polską i Litwą w 1569 roku – kościół pw. św. Stanisława wraz z Klasztorem Dominikanów, Kościół św. Trójcy, pomnik Unii Lubelskiej
- Historyczna Stocznia Gdańska – obiekty związane z powstaniem „Solidarności” tj. budynek „Sali BHP”, Brama nr 2 i Plac Solidarności z Pomnikiem Poległych Stoczniovców wraz z murem i tablicami inskrypcyjnymi oraz Europejskie Centrum Solidarności
- Konstytucja 3 Maja
- Cmentarz wojenny nr 123 – Łużna-Pustki z okresu I wojny światowej.

INNE KRAJE EUROPEJSKIE

- Jaskinia Krapina, Chorwacja
- Centrum starożytnych Aten, Grecja
- Park archeologiczny w Carnuntum, Austria
- Miejsca związane z dziedzictwem muzycznym w Lipsku, Niemcy
- Opactwo Cluny, Francja
- Zamek Przemysławów oraz Muzeum Archidiecezjalne w Ołomuńcu, Czechy
- Archiwum Korony Aragonii w Barcelonie, Hiszpania
- Gmach Wielkiej Gildii w Tallinie, Estonia
- Przylądek św. Wincentego nieopodal miejscowości Sagres, Portugalia
- Biblioteka Główna Uniwersytetu w Coimbrze, Portugalia
- Pałac Hofburg we Wiedniu, Austria

- Zabytki związane z Pokojem Westfalskim w Münster i Osnabrück , Niemcy
- Historyczny zespół Uniwersytetu w Taturu, Estonia
- Zamek Hambach, Niemcy
- Wielka Synagoga w Budapeszcie
- Fort Cadine, Włochy
- Dokument znoszący karę śmierci, przechowywany w Archiwum Narodowym w Lizbonie, Portugalia
- Akademia Muzyczna im. Franciszka Liszta w Budapeszcie, Węgry
- Pałac Pokoju w Hadze, Holandia
- Muzeum Mundaneum w Mons, Belgia
- Kowno z okresu 1919-1940, Litwa
- Rezydencja studencka w Madrycie, Hiszpania,
- Kościół Javorca i krajobraz kulturowy okolic Tolmina, Słowenia

- Obóz przejściowy Westerbork, Holandia
- Byłe nazistowskie obozy koncentracyjne i ich oddziały, Francja – Niemcy
- Szpital Partyzancki Francja, Słowenia
- Dzielnica Europejska w Strasburgu, Francja
- Kopalnia Bois du Caziars w Marcinelle, Belgia
- Miejsce Pikniku Paneuropejskiego w Sopron, Węgry
- Muzeum Casa Alcide De Gasperi w Pieve Tesino, Włochy
- Dom Roberta Schumana w Scy-Chazelles, Francja
- Miejsce Pamięci Ofiar Komunizmu i Ruchu Oporu Sighet, Rumunia
- Wioska Schengen, Luksemburg
- Traktakt z Maastricht, Holandia

Cmentarz nr 123 Łuzna-Pustki

Dodatkowa bibliografia

- Juliusz Bator, *Wojna galicyjska. Działania armii austro-węgierskiej na froncie północnym (galicyjskim) w latach 1914-1915*, wyd. II rozszerzone, Kraków 2008
- Dana Bořutová, *Pomniki nagrobne projektowane przez Dusana Jurkovića w: Śmierć-Przestrzeń-Czas-Tożsamość w Europie Środkowej około 1900. Materiały konferencji zorganizowanej dn. 8-10 grudnia 1996*, red. naukowa Karolina Grodziska i Jacek Purchla, wyd. Małopolskie Centrum Kultury, Kraków 2002, s. 259-272
- *Bitwa pod Gorlicami. Studia z perspektywy stulecia*, pod red. Jarosława Centka, Sławomira Kułacza, Kamila Ruszały, Gorlice 2015
- Katarzyna Chrudzimska-Uhera, *Austriackie cmentarze I wojny w Galicji autorstwa Jana Szczepkowskiego*, w: *Kwartalnik architektury i urbanistyki*, nr 3, Warszawa 2001
- Andrzej Chwalba, *Samobójstwo Europy. Wielka Wojna 1914-1918*, Kraków 2014
- Oktawian Duda, *Cmentarze I wojny światowej w Galicji Zachodniej 1914-1918*, Ośrodek Ochrony Zabytkowego Krajobrazu, Warszawa 1995
- Urszula Forczek-Brataniec, Marcin Brataniec, *Cmentarze I wojny światowej pomnik rozproszony w krajobrazie*, w: *Znaki Pamięci. Materiały z konferencji Gorlice 27.10.2007*, Gorlice 2008, red. Maciej Dziedziak, s. 77-84
- Katarzyna Kobylarczyk, *Wielki wybuch 1914-1918*, Kraków 2014
- Jerzy Pałosz, *Śmiercią złączeni. O cmentarzach z I wojny światowej na terenach Królestwa Polskiego administrowanych przez Austro-Węgry*, Kraków 2012
- Agnieszka Partridge, *Otwórzcie bramy pamięci. Cmentarze wojenne z lat 1914-1918 w Małopolsce*, Kraków 2005
- Marcin Pielesz, *Cmentarze I wojny światowej*, Bielsko-Biała 2013
- Pomocnik Historyczny Polityki: *Wielka wojna 1914 - 1918. Jak sto lat temu w Europie zaczęła się rzeź*, 2014
- www.pustki.luzna.pl, dostęp: listopad 2018

Projekt i realizacja

Fundacja Plenerownia na zlecenie Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie w oparciu o wniosek aplikacyjny nadania tytułu „Znak Dziedzictwa Europejskiego” złożonego do Brukseli, w którym informacje merytoryczne opracowali prof. Paweł Pencakowski i dr Beata Nykiel

Tekst

Katarzyna Zarzycka/Plenerownia

Opracowanie graficzne

Barbara Łepkowska/Plenerownia

Fotografie oraz ilustracje

s. 2, 30, 31, 32 zbiory Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie,
s. 5 www.google.com/maps,
s. 6, 10, 25, 26 www.audiovis.nac.gov.pl,
s. 7, 9 www.fotopolska.eu,
s. 12 www.wikipedia.org,
s. 13, 14, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 27, 28, 33, 34, 38, 43 Barbara Łepkowska,
s. 19 www.wikimedia.org,
s. 35 www.polona.pl

WOJEWODA
MAŁOPOLSKI

fundacja
PLENEROWNIA

Dla nauczyciela

1

Scenariusz warsztatów dotyczących Cmentarza wojennego nr 123 Łużna-Pustki

Oddajemy do Waszych rąk scenariusze dwóch lekcji poświęconych Cmentarzowi nr 123 w Łużnej-Pustkach, który jako reprezentant zespołu galicyjskich cmentarzy z okresu I wojny światowej został wyróżniony przez Parlament Europejski Znakem Dziedzictwa Europejskiego. Scenariusze zwracają uwagę na ideę Znak i wartości jakie promuje, zagadnienie dziedzictwa europejskiego oraz fenomen cmentarza, który jest przykładem ekumenizmu – z jednakowym szacunkiem pochowano na nim poległych z obu stron frontu, reprezentujących różne narodowości i wyznania. Scenariuszom towarzyszą karty pracy oraz Przewodnik multimedialny, który zawiera najważniejsze informacje dotyczące cmentarza. Zaproponowany przez nas przebieg zajęć może stanowić dla Państwa inspirację do przeprowadzenia lekcji według własnego pomysłu, można go twórczo przekształcać, zrealizować w części lub w całości – w zależności od wiedzy i zaangażowania uczestników. Staraliśmy się sformułować dwa tematy, które wychodząc od jednego obiektu przekazywałyby różne wiadomości i na co innego kładły nacisk, pozwalając uczniom na samodzielną, kreatywną pracę i rozważania. Zachęcamy do przesyłania relacji z przeprowadzonych przez Państwa zajęć na adres plenerownia@gmail.com, abyśmy mogli umieścić je na naszym fanpage’u i wspólnie promować Znak Dziedzictwa Europejskiego.

Moje, twoje, nasze europejskie dziedzictwo

TEMAT: Moje, twoje, nasze europejskie dziedzictwo

Czas zajęć: 45-90 min – scenariusz jest podzielony na dwie części, w zależności od możliwości i potrzeb można zrealizować jedną albo dwie części

Powiązanie z podstawą programową: wiedza o społeczeństwie, historia, geografia

Wiek odbiorców: uczniowie szkoły podstawowej oraz ponadpodstawowej

CELE:

Wiadomości

Uczeń:

- definiuje pojęcia: dziedzictwo kulturowe materialne i niematerialne, regionalne, ludzkości, europejskie; zabytek, świadek historii, tradycja, itp.
- wymienia przykładowe elementy tworzące dziedzictwo kulturowe, w tym elementy dziedzictwa swojej okolicy
- wskazuje przykłady dziedzictwa mówiące o wspólnej historii Europejczyków
- charakteryzuje i opisuje cmentarz wojenny Łużna-Pustki jako element dziedzictwa europejskiego
- wykazuje kulturowe i historyczne podwaliny jedności europejskiej
- wskazuje wartości europejskie (poszanowanie godności, prawa człowieka, poszanowanie wolności, sprawiedliwość, zaufanie), na których zbudowana jest Unia Europejska;
- opowiada o idei Znak Dziedzictwa Europejskiego w nawiązaniu do dziejów i celów działania Unii Europejskiej
- opowiada o powodach wyróżnienia cmentarza w Łużnej-Pustki Znakem Dziedzictwa Europejskiego
- przytacza najważniejsze fakty na temat cmentarza

Umiejętności

Uczeń posługując się zdobytymi wiadomościami:

- rozwija kreatywność oraz umiejętność współpracy w grupie
- ćwiczy umiejętność wypowiedzenia się i uzasadniania swojego zdania
- zgłasza swoje propozycje elementów ważnych dla dziedzictwa Europy
- wyjaśnia znaczenie pojęcia „zjednoczeni w różnorodności”
- ilustruje za pomocą przykładów dziedzictwo europejskie
- dowodzi znaczenia cmentarza w Łużnej-Pustki dla dziedzictwa europejskiego
- ocenia w jaki sposób przyznanie Znak Dziedzictwa Europejskiego cmentarzowi w Łużnej może przyczynić się do promowania wspólnych wartości na jakich opiera się UE
- wyjaśnia dlaczego to miejsce ma ponadnarodowy charakter
- analizuje miejsce cmentarza w Łużnej w historii integracji europejskiej oraz jego związek

- z wydarzeniami, osobami, ruchami kluczowymi dla dziejów Europy
- wyszukuje wskazane przez nauczyciela informacje oraz stosuje je w celu wykonania prostych zadań

Postawy

Uczeń:

- jest zainteresowany dziedzictwem kulturowym
- ma poczucie przynależności do wspólnoty i Unii Europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i elementach dziedzictwa
- jest świadomy istnienia wspólnego dziedzictwa kulturowego i czuje się za nie odpowiedzialny
- potrafi zaakceptować punkt widzenia innych ludzi
- rozwija postawę obywatelską
- angażuje się w działania na rzecz dziedzictwa
- jest otwarty na inne kultury
- rozumie proces powstawania Unii Europejskiej w kontekście historii i dziedzictwa oraz w powiązaniu z prawami człowieka i wartościami demokratycznymi

FORMY PRACY:

indywidualna, grupowa

METODY PRACY:

podająca, problemowa, oglądowa, dociekań

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- Przewodnik multimedialny po cmentarzu wojennym nr 123 w Łuźnej-Pustkach
- Karty pracy – do pobrania i wydruku ze strony Przewodnika multimedialnego
- Mapa Europy
- Mobilny Punkt Informacji O Dziedzictwie Europejskim – walizka albo pudełko, do którego nauczyciel wkłada wcześniej różne przedmioty symbolizujące, obrazujące, nawiązujące do dziedzictwa europejskiego, skłaniające do dyskusji, własnych poszukiwań, zgłaszania propozycji, ukazujące różnorodność ale i dające poczucie jedności. Przedmioty mają pokazywać różne kategorie dziedzictwa np. muzyczne, kulinarne, materialne, niematerialne, idee, wynalazki itd. Polecane zasoby na portalu Biblioteki Narodowej Polona.pl. Przykłady: egzemplarz Biblii; egzemplarz *Mitów Greckich*, egzemplarz *Baśni Braci Grimm*, widokówka ze znanymi zabytkami; paczka makaronu spaghetti; płyty z muzyką np. zespołu The Beatles oraz z muzyką Fryderyka Chopina; płyta DVD np. z filmem *Człowiek z marmuru, Ida*; model małej lokomotywy parowej; grudka węgla; moneta lub banknot Euro; warzywa i owoce jak np. ziemniak, pomidor, brukselka, winogrono; przewodnik po wybranym kraju lub mieście europejskim; rozmówki polsko-obcojęzyczne (języki europejskie); wydruki ze zdjęciem Alfreda Nobla i Marii Skłodowskiej-Curie; ozdoby choinkowe; kartki okolicznościowe z życzeniami świątecznymi; kartki z kalendarza z datami 1 maja (Święto Pracy) oraz 6 grudnia (Mikołajki), komiks o Asteriksie i Obeliksie, elementy stroju bądź zabawki kojarzące się z kulturą rycerską, dworską np. zabawka rycerz, korona księżniczki; maska karnawałowa

- (wenecka) albo teatralna; reprodukcja karty ze średniowiecznego Kodeksu np. *Psalterz Floriański* oraz pierwszych drukowanych książek; Atlas z mapami historycznymi lub przykład starej mapy; akcesoria sportowe np. piłka; przypinki solidarnościowe albo przykłady druków solidarnościowych albo zdjęcie Stoczni w Gdańsku; reprodukcja przekładu jednego z dzieł H. Sienkiewicza; reprodukcja okładki dzieła Janusza Korczaka np. *Prawo dziecka do szacunku*, *Jak kochać dziecko* ze zbiorów Polona.pl albo np. egzemplarz książek *Pamiętnik Blumki* Iwony Chmielewskiej, zdjęcie żołnierzy z okresu I wojny światowej; flaga Unii Europejskiej;
- Pomocna literatura: Fundacja Plenerownia, *Rozgryźć dziedzictwo. Podręcznik dobrych praktyk upowszechniania dziedzictwa i edukacji o dziedzictwie kulturowym*, NID, 2016 – PDF dostępny na stronie www.plenerownia.com lub sztukanakolkach.pl

Przebieg lekcji 1

I FAZA WPROWADZAJĄCA (ok. 5 min)

1. Czynności organizacyjno-porządkowe. Nauczyciel demonstruje Mobilny Punkt Informacji o Dziedzictwie Europejskim. Pyta uczniów o pomysły na to, czym zajmuje się ta „instytucja”. Uczniowie zgłaszają swoje propozycje. Nauczyciel przedstawia temat oraz cele lekcji.

II FAZA REALIZACYJNA (ok. 35 min)

1. Nauczyciel zapisuje na tablicy słowo „dziedzictwo”. Zachęca uczniów do przeprowadzenia burzy mózgów i zgłaszania propozycji elementów, które tworzą dziedzictwo kulturowe. W razie potrzeby naprowadza ich na trop. Razem z nimi tworzy definicję dziedzictwa kulturowego. Wprowadza pojęcia dziedzictwo materialne, niematerialne, archeologiczne, przyrodnicze, kulinarne, muzyczne, światowe, europejskie, narodowe, regionalne, mała ojczyzna, zabytek. Podkreśla, że dzięki swojej aktywności uczniowie rozszyfrowali, czym zajmuje się Mobilny Punkt Informacji o Dziedzictwie Europejskim. Zwraca uwagę na słowo „europejski”.
2. Nauczyciel rozwija wraz z uczniami mapę Europy. Nieopodal ustawia MPIoDE. Podkreśla ilość, różnorodność państw, narodów, regionów tworzących Stary Kontynent oraz ich długą i bogatą historię. Tym samym podkreśla bogactwo i różnorodność dziedzictwa europejskiego i to, że pracownicy naszej wymyślonej „instytucji” muszą mieć ręce pełne roboty. Zachęca uczniów, by wcielili się w ich rolę – rozdaje uczniom kartki, uczniowie przygotowują długopisy. Nauczyciel tworzy kilkusobowe (min. dwuosobowe) zespoły „specjalistów” ds. dziedzictwa europejskiego i każdemu przydziela sprawę: wyjmuje poszczególne elementy tworzące zawartość pudełka/walizki MPIoDE i przydziela po jednym każdej grupie.
3. Uczniowie zapoznają się ze swoimi obiektami. Na kartkach zapisują najważniejsze dane na ich temat, tzn. co to za obiekt, jak wygląda, zawartość, do czego służy, swoje skojarzenia oraz pomysły, dlaczego znalazł się w naszym Punkcie i może ilustrować dziedzictwo europejskie. Następnie grupy krótko opisują obiekty przed całą klasą.

4. Nauczyciel komentuje występy wszystkich zespołów. Wskazuje na związek każdego przedmiotu z dziejami i tradycją Europy (np. ziemniak – wielkie odkrycia geograficzne, jedno z podstawowych warzyw, które ocaliło od śmierci głodowej miliony ludzi, święta związane z ziemniakami, pomniki ziemniaka, tradycja wykopów, osoby związane z rozpowszechnieniem uprawy np. Fryderyk II, który sprowadził je do Prus). Stara się zachęcić uczniów, by zdali sobie sprawę z różnorodności dziedzictwa Europy, z tego, że jest ono z jednej strony moje – a więc osobiste, regionalne, ale jednocześnie wspólne, ponadnarodowe, czyli nasze. Zwraca uwagę, że dziedzictwo tworzą także zasoby negatywne, czyli elementy związane z wojnami, Zagładą, zniszczeniem, śmiercią, wstydlive, trudne, o których często się nie mówi, a nawet zapomina, które ciężko przyjąć i zaakceptować jako swoje.

5. Nauczyciel wyjmując z Punktu wydrukowane karty pracy. Swoją szatą graficzną nawiązują one do codziennej gazety. Nauczyciel zachęca uczniów do głośnego odczytania nagłówka i informacji na pierwszej stronie. Opowiada o cmentarzu wojennym z okresu pierwszej wojny światowej w Łużnej-Pustkach oraz o przyznanej mu wyróżnieniu Znakiem Dziedzictwa Europejskiego i idei Znak w nawiązaniu do wartości, na których opiera się Unia Europejska. Posługując się Przewodnikiem Multimedialnym uczniowie uzupełniają drugą część „gazety” na kartach pracy.

III FAZA PODSUMOWUJĄCA (ok. 5 min)

1. Nauczyciel podsumowuje pracę uczniów.
2. Zadaje pytania odnoszące się do zakresu lekcji: np. prosi by uczniowie wytłumaczyli czym jest dziedzictwo, dali po dwa przykłady materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego, wskazali dwa przykłady elementów dziedzictwa europejskiego, opowiedzieli o idei Znak Dziedzictwa Europejskiego, podali przykłady z Polski wyróżnione Znakiem, wskazali, dlaczego wyróżnienie to przyznano cmentarzowi w Łużnej-Pustkach.
3. Nauczyciel zwraca uwagę na wartości płynące z dziedzictwa, dlaczego jest ono ważne dla każdego z nas, dla świata, narodu czy regionu.
4. Zapowiada pracę na kolejnej lekcji, może to także być praca domowa.

Przebieg lekcji 2

Ta część zajęć ma charakter praktyczny, może być także potraktowana jako twórcze zadanie domowe.

I FAZA WPROWADZAJĄCA (ok. 5 min)

Przypomnienie tematu poprzednich zajęć i tego, czym zajmowała się klasa.

II FAZA REALIZACYJNA (ok. 35 min)

Nauczyciel opowiada uczniom o czekającym ich zadaniu. Na dużych arkuszach papieru mają zaprojektować obrazkową mapę dziedzictwa europejskiego – chodzi o kontur kontynentu oraz ikonki obrazujące elementy dziedzictwa na obszarze poszczególnych państw. Inspiracją do pracy może być książka *Mapy* autorstwa A. i D. Mizielińskich Wydawnictwa Dwie Siostry. Prace uczniów można zaprezentować na wystawie, mogą je podarować na gazetkę do innych klas. Mogą też potraktować swoją pracę jako rodzaj edukacyjnej zabawki np. tworząc ją w formie puzzli, gry typu memo itp. Ważne, by nauczyciel zwrócił uwagę na umieszczenie na mapie obiektów wyróżnionych Znakiem Dziedzictwa Europejskiego.

III FAZA PODSUMOWUJĄCA (ok. 5 min.)

Nauczyciel organizuje przegląd wszystkich prac, omawia je, rozmawia na ich temat z uczniami, przypominając zdobyte wiadomości.

Projekt i realizacja

Fundacja Plenerownia na zlecenie
Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie

Tekst

Katarzyna Zarzycka/Plenerownia

Opracowanie graficzne

Barbara Łepkowska/Plenerownia

WOJEWODA
MAŁOPOLSKI

fundacja
PLENEROWNIA

Karta pracy 1

- Przyjźy się zdjęciu, które otrzymałeś na początku zajęć.
- Zapoznaj się z fragmentami wspomnień świadków operacji gorlickiej z roku 1915.
- Podkreśl słowa, które wiążą się z dźwiękiem i kolorem.
- Czym zajmowali się i kim byli uczestnicy bitwy zanim wciągnęła ich wojenna machina?
- Czy na omawianym przez Ciebie zdjęciu widoczne są ślady ze wspomnień poniżej? Jakie?

Niedziela 2 maja

Przepiękny dzień, słoneczny, spokojny, okraszony przepiękną zielenią wiosny. Punktualnie o 6 rano rozpoczyna się na całym froncie armii 11- tej ogień artylerii. Zagrzmią 700 paszcz armatnich, które wyrzucając stal i żelazo, przeżynają powietrze z sykiem i szumem, skowytom i gwizdem, a wbiwszy się w pozycje przeciwnika z piekielnym hukiem cisną w górę na kilka metrów wysokości ziemię, kamienie, belki, deski, karabiny i ciała ludzkie. Chmury duszącego dymu zalegają coraz to większą przestrzeń. Dalekonośne „kanony” trzymają pod ogniem drogi przyfrontowe na tyłach nieprzyjaciela.

Pułkownik Franciszek Latinik, dowódca 100 cieszyńskiego pułku piechoty
z książki *Żołnierz polski pod Gorlicami*,
Źródło: <http://www.pustki.luzna.pl/bitwa.html>
Dostęp 17.11.2018

2 maja

Przez ciekawość wybiegłem na rynek i o dziwo widziałem wojnę, szturm na bagnety, masa wojska wywija pałaszami, kolbami, Moskale klękają, ręce do góry wznoszą, krzyk, przekleństwo, nie mogłem jednakże naszego wojska zauważyć, myślałem, że się Moskale między sobą biją, bo wszystko wojsko miało jednego koloru szarego uniformy. Później dopiero przyszedłem do mniemania, że musi to być wojsko pruskie, bo mieli na głowie hełmy podobne do naszych żandarmów z mosiężnym szpicem pośrodku. Potem się okazało, że byli to Bawarczyacy. Jak długo ten atak w Stróżowskiej ulicy trwał tego już sobie wyobrazić nie mogę, bo widząc to ostupiałem i jak długo na miejscu stałem nie wiem.

Feliks Grąglowski, urzędnik sądowy, *Pamiętniki z inwazji rosyjskiej w Gorlicach*
Źródło: <http://mtg.mamf.pl/artykuly/149/pamietnik>
Dostęp 17.11.2018

Góra nad Łużną cała była w ogniu i trzęsła się pod uderzeniami ogromnych pocisków z trzydziestek piątek. Szalona kanonada trwała cały dzień i całą noc. 2 maja strzelanie artyleryjskie zmieniło się w prawdziwy obłęd. To już nie były pojedyncze odgłosy, lecz jeden dziki, ogłuszający łomot. A to co widzieliśmy przed sobą, nie było ziemią, ale morzem kraterów, z których wystrzelał ogień, dym, fruwały kęsy wyrwanej ziemi i kawały śmiertelnościanego żelaza. A przez sam środek tego piekła gnały co chwila roje żołnierzy i okopywały się tuż pod rosyjskimi zasiekami z drutu kolczastego. Koło południa artyleria zamilkła. Huczące piekło znów nabrało wyglądu ziemi, na którą dobrotliwie świeciło majowe słońce. Ale gdy tylko przebrzmiał ostatni wystrzał z moździerza, rozwrzeszczała się trąbka, za nią druga, trzecia, dziesiąta. Przed rosyjskimi okopami wynurzyły się opętane, zdziczałe postacie piekielników i rzuciły się na Rosjan. Tylko słaby ogień stał im na zawadzie. Tylko z kilku stron rosyjskiego frontu zagrzechotały karabiny maszynowe. Dzikie „Hura!” przeszło powietrze. Wojsko niemieckie i austriackie przerwało rosyjskie zasieki i niemal bez walki zajęło pierwsze okopy, a właściwie tylko ruiny, w których jęczeli i umierali ranni. Szalony bój piechoty rozpętał się dopiero przy drugiej linii rosyjskiej. Tam Rosjanie bronili się szaleńczo. Ale nie obronili się! Ich karabiny milkły, strzelanina słabła, niebawem pojawiły się długie szeregi wziętych do niewoli Rosjan, wlokących się na tyły niemieckie.

Frantisek Mikulasek, *Gorlice*. Opublikowane w pracy zbiorowej *Domov za valky*. Praha 1928, przeł. Antoni Kroh,
<http://z-pogranicza.blogspot.com/2014/10/wspomnienia-sapera-z-frontu-pod.html>
Dostęp 17.11.2018

Austria miała dziwną armię. Sędzia był sanitariuszem, budowniczy podoficerem rachuby, inżynier ordynansem, maszynista kolejowy kucharzem, profesor geografii komendantem punktu weterynaryjnego, kupiec artykułami żelaznymi – cenzorem. Armia przewracała do góry nogami życie austriackich poddanych na różne sposoby. Ja byłem podczas wojny najpierw zamiataczem parku koło Akademii Wojskowej, a potem księgarzem, saperem i grabarzem. – Sztuki saperskiej nauczyli nas w Brnie na trzytygodniowym kursie. Pod koniec lutego 1915 roku wyposażono nas szczerze i wysłano na front. Oprócz karabinu, pasów, bagnetu, 40 ostrych naboju i innych rzeczy, które widywaliśmy na żołnierzach i w ich tornistrach, dali nam płaszcz, sukienną podpinkę do płaszcza, sweter, rękawice, zarękawki, dwie pary onucy, opatrunek osobisty na brzuch, szalik, mufkę, kożuszek, dwa bandaże na rany, kaptur na głowę, białą płócienną narzutkę (schneemantel), białą kapuzę na głowę, dwie pary butów, połówkę namiotu, dwa kołki, kocyk, papierowe onucki, papierowy „ornat” od zimna, który mieliśmy wkładać na bieliznę, cztery pary sznurówek do butów, owijacze, pastę i szczotkę do butów, bochen chleba, cztery konserwy gulaszowe, jedną konserwę kawową, 1 kg suchej kielbasy, woreczek sucharów, woreczek soli, cztery ząbki czosnku przeciw cholerze, woreczek delikatnych sucharów, pudełko czekolady trochę pieprzu i maść przeciw wszom. Do saperskiego tornistra włożyli mi kilof, łopatkę, żelazny hak, 10 wielkich gwoździ, łopatę i mały świder, linkę, kłębek sznurka, do kieszeni wsadzili mi mosiężną torebkę z dokładnym adresem, aby było wiadomo, kogo nieprzyjaciółca zastrzelił i aby można było umieścić na „Verlustliste”.

Frantisek Mikulasek, *Gorlice*. Opublikowane w pracy zbiorowej *Domov za valky*. Praha 1928, przeł. Antoni Kroh,
<http://z-pogranicza.blogspot.com/2014/10/wspomnienia-sapera-z-frontu-pod.html>
Dostęp 17.11.2018

Pitre, Necasie, Foukal, Patiku i wy pozostali wspaniali chłopcy, którzy cierpieliście z nami, czy macie jeszcze w oczach wioskę Bystrą? Czy widzicie namioty, w których wiosną 1915 roku przespaliśmy dni po ciężkiej, nocnej pracy? Czy widzicie ogromne słupy dymu, które wzbijały się z podpalonych szybów naftowych w Gorlicach? Czy widzicie te potwornie rozbite drogi, którymi chodziliśmy do Stróżówki? Czy pamiętacie, jak gotowaliśmy jedzenie po powrocie z nocnej harówki? Czy widzicie jeszcze te wyblócone, wynędzniałe postacie, kulące się przy ognisku? Czy widzicie tych czarnych, brudnych, przemokniętych, zawszonych, mdlejących i odrętwiałych mężczyzn, jak dmuchają na mokre trzaski w ognisku i starają się z nich wyczarować płomyczek, na którym dałoby się ugotować czarną kawę albo „gemizę”? Czy jeszcze słyszycie te smętne piosenki, które o zmierzchu zaczynał zwykle Valek, Kuncar albo któryś z młodych żołnierzy? Mnie do dzisiaj często stają w oczach liczne scenki z naszego „zbójckiego” życia pod Gorlicami. Podczas nocnej pracy spotkałem kilku znajomych. Niektórzy byli w polu już od szeregu miesięcy. Ich zapadnięte policzki, sterane twarze jasno mówiły o nędzy i poniewierce, którą przeszli. Skąpo cedzili słowa.

Frantisek Mikulasek, *Gorlice*. Opublikowane w pracy zbiorowej *Domov za valky*. Praha 1928, przeł. Antoni Kroh,
<http://z-pogranicza.blogspot.com/2014/10/wspomnienia-sapera-z-frontu-pod.html>
Dostęp 17.11.2018

ZNAK DZIEDZICTWA
EUROPEJSKIEGO

Karta pracy 2

Przeczytaj, o czym rozmawiają młodzi ludzie. Spróbuj dokończyć ich wypowiedzi.

**COMMENTARZ
WOJENNY NR 123
W ŁUŻNEJ-PUSTKI OTRZYMAŁ
ZNAK DZIEDZICTWA
EUROPEJSKIEGO GDYŻ ...**

.....

.....

.....

TO MIEJSCE PRZYPOMINA O ...

.....

.....

.....

**TATA WSPOMINAŁ, ŻE
W OPERACJI GORLICKIEJ BRAŁ
UDZIAŁ MÓJ PRAPRADZIADEK.
PRZY JECHALIŚMY
TUTAJ BY...**

.....

.....

.....

**TO CZĘŚĆ WSPÓLNEGO
EUROPEJSKIEGO
DZIEDZICTWA, BO ...**

.....

.....

.....

**TO TAKIE MIEJSCE,
GDZIE MOŻNA POCZUĆ
JEDNOŚĆ ...**

.....

.....

.....

**MIEJSCA I WYDARZENIA
WYRÓŻNIONE ZNAK DZIEDZICTWA
EUROPEJSKIEGOZ TERENU POLSKI
OPRÓCZ CMENTARZA
W ŁUŻNEJ- PUSTKI TO...**

.....

.....

.....

**CHOCIAŻ CMENTARZ
ZNAJDUJE SIĘ NA
TERENIE POLSKI TO NIE
TYLKO...**

.....

.....

.....

**PRZYJECHALIŚMY
TUTAJ Z KLASA, BO NA
HISTORII MÓWIMY
O I WOJNIE ŚWIATOWEJ,
A TEN CMENTARZ**

.....

.....

.....

**JESTEM Z WĘGIER
I TRAFIŁAM DO ŁUŻNEJ
GDYŻ...**

.....

.....

.....

**CZEGO UCZY NAS
TUTAJ HISTORIA?
TEGO, ŻE....**

.....

.....

.....

**JAKIE WARTOŚCI, NA
KTÓRYCH OPIERA SIĘ UNIA
EUROPEJSKA WIAŻĄ SIĘ
Z TYM MIEJSCEM? NO, ...**

.....

.....

.....

**MOŻEMY SIĘ
TU SPOTKAĆ
I POROZMAWIAĆ
W GRONIE
RÓWIEŚNIKÓW
Z RÓŻNYCH...**

.....

.....

.....

**NIESAMOWITE,
ŻE CMENTARZ
ZAPROJEKTOWANO ...**

.....

.....

.....

**ZROBIŁO NA MNIE WRAŻENIE, ŻE
POTRAFIONO WZNIĘĆ SIĘ PONAD
PODZIAŁY. Z JEDNAKOWYM
SZACUNKIEM POCHOWANO TU
REPREZENTANTÓW RÓŻNYCH...**

.....

.....

.....

**ZNAK DZIEDZICTWA
EUROPEJSKIEGO**

Dla nauczyciela

2

Scenariusz warsztatów dotyczących Cmentarza wojennego nr 123 Łużna-Pustki

Projekt i realizacja

Fundacja Plenerownia na zlecenie
Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie

Tekst

Katarzyna Zarzycka/Plenerownia

Opracowanie graficzne

Barbara Łepkowska/Plenerownia

WOJEWODA
MAŁOPOLSKI

fundacja
PLENEROWNIA

W życiu rozdzieleni – śmiercią połączeni

TEMAT: W życiu rozdzieleni – śmiercią połączeni – o tym, czego uczy nas historia na przykładzie cmentarza wojennego nr 123 w Łużnej-Pustkach

Czas zajęć: 45-135 min – scenariusz jest podzielony na dwie części, w zależności od możliwości i potrzeb można zrealizować jedną albo dwie części; część druga, o ile jest realizowana w trakcie zajęć w szkole, jest rozłożona na min. dwie godziny lekcyjne.

Powiązanie z podstawą programową: wiedza o społeczeństwie, historia, geografia, język polski

Wiek odbiorców: uczniowie szkoły podstawowej oraz ponadpodstawowej

CELE:

Wiadomości

Uczeń:

- przytacza powiedzenie „Historia nauczycielką życia” i opowiada o jego znaczeniu, ilustrując przykładami
- definiuje pojęcia świadek dziejów, pamiątka przeszłości, miejsce pamięci
- kojarzy najważniejsze fakty związane z I wojną światową oraz operacją gorlicką
- przytacza najważniejsze fakty na temat cmentarza
- wskazuje wartości europejskie (poszanowanie godności, prawa człowieka, poszanowanie wolności, sprawiedliwość, zaufanie), na których zbudowana jest Unia Europejska
- opowiada o idei Znak Dziedzictwa Europejskiego w nawiązaniu do dziejów i celów działania Unii Europejskiej
- opowiada o powodach wyróżnienia cmentarza w Łużnej-Pustki Znakiem Dziedzictwa Europejskiego

Umiejętności

Uczeń posługując się zdobytymi wiadomościami:

- rozwija kreatywność oraz umiejętność współpracy w grupie
- ćwiczy umiejętność wypowiedzania się i uzasadniania swojego zdania
- analizuje i interpretuje materiał źródłowy
- wykonuje samodzielną, twórczą pracę
- wyszukuje wskazane przez nauczyciela informacje oraz stosuje je w celu wykonania zadań

Postawy

Uczeń:

- ma poczucie przynależności do wspólnoty i Unii Europejskiej opartej na wspólnych wartościach, historii i elementach dziedzictwa

- jest świadomy istnienia wspólnego dziedzictwa kulturowego i czuje się za nie odpowiedzialny
- potrafi zaakceptować punkt widzenia innych ludzi
- odnosi się z szacunkiem do innych narodowości, kultur, jest otwarty na dialog
- jest zainteresowany miejscami pamięci
- rozumie dlaczego należy dbać o dziedzictwo i zachowanie pamięci o minionych wydarzeniach
- rozwija postawę obywatelską
- docenia wartości na jakich opiera się Unia Europejska w kontekście historii i dziedzictwa

FORMY PRACY:

indywidualna, grupowa

METODY PRACY:

podająca, problemowa, oglądowa, dociekań

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- Przewodnik multimedialny po cmentarzu wojennym nr 123 w Łużnej-Pustkach
- Karty pracy – do pobrania i wydruku ze strony Przewodnika multimedialnego
- Fotografie archiwalne związane z operacją gorlicką, do wydruku np. ze strony Narodowego Archiwum Cyfrowego, Fotopolska (po wydrukowaniu należy umieścić je w kopertach, fotografie ponumerować, podpisy do zdjęć wydrukować na osobnej kartce, pociąć na cienkie paski)
- Ewentualnie lupy/szklą powiększające
- Pomocna literatura: Fundacja Plenerownia, Rozgryźć dziedzictwo. Podręcznik dobrych praktyk upowszechniania dziedzictwa i edukacji o dziedzictwie kulturowym, NID, 2016 - PDF dostępny na stronie www.plenerownia.com

Przebieg lekcji 1

I FAZA WPROWADZAJĄCA (ok. 5 min)

1. Czynności organizacyjno-porządkowe.

Nauczyciel rozdaje uczniom koperty – po jednej na dwie osoby. W środku znajdują się wydrukowane fotografie związane z operacją gorlicką, przedstawiające sceny z żołnierzami. Uczniowie wyjmują fotografie, kładą na ławce przed sobą. Można rozdać uczniom także szklą powiększające/lupy. Nauczyciel ogólnie wyjaśnia uczniom, że zamienią się teraz w badaczy i wspólnie odkryją, czego może nauczyć nas historia. Przedstawia temat i cele lekcji. Następnie odczytuje i zapisuje na tablicy (albo wyświetla lub przypina zadrukowaną kartkę) sentencję z jednego z pomników z cmentarza w Łużnej-Pustkach, która będzie motywem przewodnim zajęć:

*W życiu rozdzieleni –
Śmiercią połączeni –
Nikt nie zna ich imienia
Przyjaciele i wrogowie.
Kim byli, co znaczyli,
Zgasto, minęło
Jedno pozostało pewne:
Ich wierność !*

II FAZA REALIZACYJNA (ok. 35 min)

1. Nauczyciel prosi uczniów, aby uważnie przyjrzeni się swoim fotografiom (na rewersie fotografie powinny mieć zapisany numer, będzie później łatwiej identyfikować temat). Nie zdradza im kontekstu ich wykonania, nie informuje o okresie, jakiego dotyczą – uczniowie mają na początku obcować z „czystą” fotografią. Ich zadaniem jest zanotowanie jak największej ilości szczegółów: co przedstawia zdjęcie, o jakiej porze roku i dnia je wykonano, jak wyglądają bohaterowie, w jakim są otoczeniu, kto mógł wykonać zdjęcie, w jakim celu, co je łączy. Nauczyciel zadaje pytania pomocnicze, zwraca uwagę na pewne charakterystyczne detale (według swojego uznania). Uczniowie dyskutują między sobą i wykonują zadanie.
2. Nauczyciel rozdaje uczniom podpisy do ich zdjęć (w tym celu wykorzystuje numerację z fotografii). Wspólnie identyfikują temat zdjęć. Nauczyciel krótko przypomina najważniejsze fakty związane z I wojną światową i opowiada o operacji gorlickiej, posługując się Przewodnikiem Multimedialnym. Szczególną uwagę zwraca na to, że biorący udział w bitwie żołnierze reprezentowali różne narody, kultury, religie, a Polacy walczyli po obu stronach, wcieleni do armii skonfliktowanych mocarstw. Nauczyciel rozdaje uczniom karty zadań. Uczniowie wypełniają pierwszą część karty zadań. Znajdują się na niej cytaty ze wspomnień żołnierzy biorących udział w operacji gorlickiej.
3. Nauczyciel prosi by uczniowie popatrzyli na swoje zdjęcia, a następnie spróbowali wyobrazić je sobie w kolorze, a w niemych scenach z fotografii „usłyszeć” dźwięki, jakie były wspomniane w tekstach na kartach pracy. Zwraca uwagę na występujących na fotografiach ludzi. Zachęca by uczniowie zobaczyli w nich Franciszków, Pitrów, Józefów, nauczycieli, inżynierów, maszynistów, sędziów, chłopów, kupców, o których była mowa na kartach zadań – zwykłe osoby, na których drodze stanęła Historia przez duże H.
4. Nauczyciel pokazuje uczniom fotografie cmentarza wojennego nr 123 w Łużnej-Pustki i opowiada o nim, korzystając z Przewodnika Multimedialnego. Podkreśla, że jest to miejsce spoczynku żołnierzy biorących udział w operacji gorlickiej po stronach frontu, znanych z nazwiska i bezimiennych. Przypomina sentencję przewodnią zajęć, która pochodzi z jednego z pomników na cmentarzu. Zachęca uczniów do jej interpretacji.

5. Nauczyciel pokazuje uczniom Znak Dziedzictwa Europejskiego. Opowiada o jego idei, korzystając z Przewodnika Multimedialnego. Wprowadza pojęcia: miejsce pamięci, świadek dziejów, pamiątka przeszłości. Wspólnie z uczniami tworzy ich definicje i przytacza przykłady. Rozdaje uczniom drugą kartę pracy, dotyczącą cmentarza w Łuźnej-Pustki jako ZDE. Wspólnie ją wypełniają.

III FAZA PODSUMOWUJĄCA (ok. 5 min)

1. Nauczyciel podsumowuje pracę uczniów.
2. Zadaje pytania odnoszące się do zakresu lekcji: np. prosi by uczniowie opowiedzieli o idei Znak Dziedzictwa Europejskiego, wskazali, dlaczego wyróżnienie to przyznano cmentarzowi w Łuźnej-Pustkach, przytoczyli najważniejsze fakty na temat cmentarza, odpowiedzieli, dlaczego miejsca pamięci są ważne.
3. Nauczyciel zwraca uwagę na wspólne wartości i elementy europejskiej historii i dziedzictwa kulturowego.
4. Zapowiada pracę na kolejnej lekcji, może to także być praca domowa.

Przebieg lekcji 2

Czas trwania 45- 90 min

Ta część zajęć ma charakter praktyczny, może być także potraktowana jako twórcze zadanie domowe. W przypadku realizacji zadania na lekcji konieczne będzie wygosparowanie dodatkowego czasu na omówienie pracy uczniów, dlatego zaznaczono, że czas trwania może dojść do 90 minut.

I FAZA WPROWADZAJĄCA (ok. 3 min)

Przypomnienie tematu poprzednich zajęć i tego, czym zajmowała się klasa.

II FAZA REALIZACYJNA (ok. 40 min)

Uczniowie piszą opowiadanie inspirowane trzema elementami: fotografią, otrzymaną na początku poprzednich zajęć, sentencją, będącą motywem przewodnim zajęć oraz Znakiem Dziedzictwa Europejskiego i jego ideą. Motywy te powinny przewijać się w tekście.

III FAZA PODSUMOWUJĄCA (ok. 2 min)

Nauczyciel zbiera prace, rozmawia z uczniami na temat wrażeń z samodzielnej pracy. Dodatkowe 45 min - Na kolejnych zajęciach organizuje przegląd wszystkich prac, omawia je, rozmawia na ich temat z uczniami, przypominając zdobyte wiadomości.

ZNAK DZIEDZICTWA EUROPEJSKIEGO

DLA CMENTARZA WOJENNEGO ŁUŻNA-PUSTKI

Korzystając z przewodnika multimedialnego, uzupełnij luki w tekście.

Komisja Europejska przyznała w 2016 r. dziewięć Znaków Dziedzictwa Europejskiego. Jednym z wyróżnionych miejsc został cmentarz z okresu I wojny światowej na wzgórzu Pustki w Łużnej.

OGŁOSZENIA
Przyjmuje się wyłącznie w Biurze Redakcji.

Artykuły nie przyjęte, nadsyłane bez zastrzeżeń, zwracane nie będą.

Największa nekropolia z okresu I wojny światowej na terenie Galicji Zachodniej została przedstawiona do wyróżnienia jako reprezentant urządzonych w trakcie i tuż po I wojnie światowej. To czwarty obiekt z Polski, który otrzymał to prestiżowe wyróżnienie, przyznawane miejscom historycznym, symbolizującym wartości i ideały

europejskie oraz będących świadkami i integracji europejskiej. Pierwsze trzy polskie obiekty posiadające ZDE to:

1.
2.
3.

REDAKCJA
i opracowanie

Fundacja Plenerownia
na zlecenie
Małopolskiego
Urzędu Wojewódzkiego
w Krakowie

ZNAK DZIEDZICTWA EUROPEJSKIEGO

/European Heritage Label/

to obecnie kluczowa inicjatywa
na polu polityki kulturalnej. Utworzono go w 2011 roku, by promować miejsca i wydarzenia, które w sposób symboliczny opowiadają o historii Europy i reprezentują wartości, które stanowią fundament wspólnej Europy. Podstawo-

wym celem Znak Dziedzictwa Europejskiego jest wzmocnienie u obywateli europejskich, w szczególności u młodych ludzi, poczucia do Unii Europejskiej, w oparciu o wspólne i elementy europejskiej historii i dziedzictwa kulturowego. Chodzi również o uznanie walorów różnorodności krajowej i regionalnej oraz wzmocnienie wzajemnego zrozumienia i dialogu międzykulturowego.

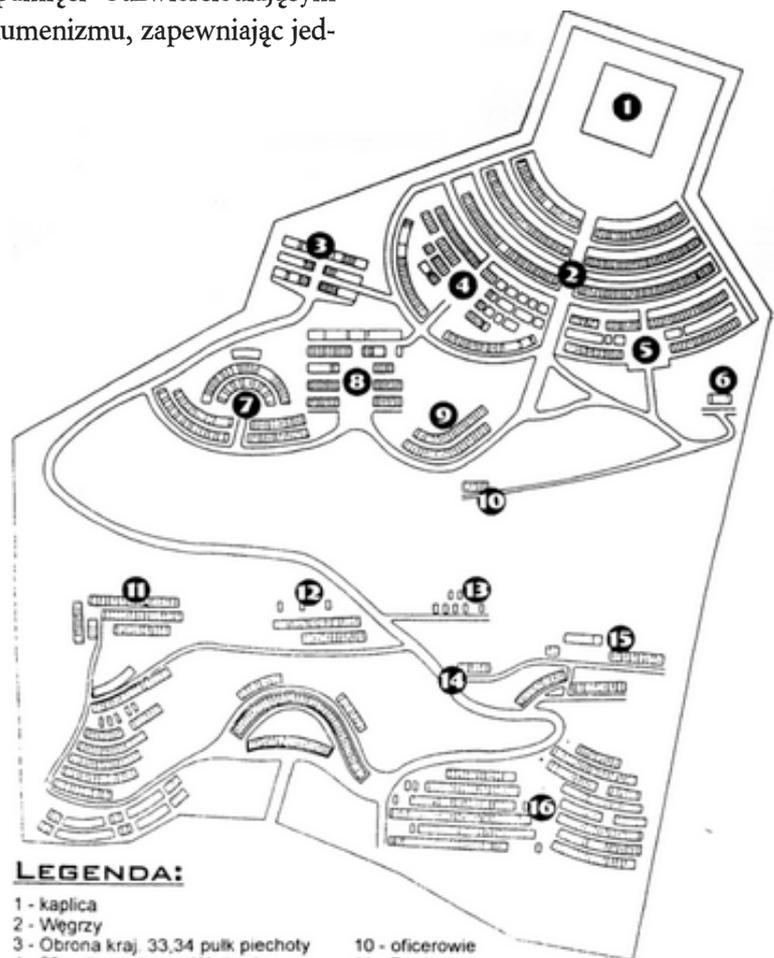
Wśród wyróżnionych ZDE miejsc w Europie znalazły się m.in.
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

CMENTARZ WOJENNY NR 123 ŁUŻNA-PUSTKI

Cmentarz ten powstał w miejscu jednej z największych bitew wojny światowej na froncie pomiędzy armią austro-węgierską i niemiecką oraz armią Bitwa pod jest również nazywana Na cmentarzu pochowano żołnierzy, którzy walczyli po obu stronach konfliktu i którzy pochodzili z terenów, które dziś są częścią Austrii, Węgier, Niemiec, Polski, Ukrainy, Rosji i Słowenii, reprezentowali różne religie i kultury. Za urządzenie cmentarzy wojennych odpowiadał
..... Olbrzymią wagę przywiązywano do strony założeń cmentarnych, o czym świadczy m. in. fakt powołania do istnienia osobnych grup zatrudniający malarzy,
....., czy fotografów.
Za twórcę koncepcji założenia cmentarnego w Łużnej-Pustkach uchodzi Jan Szczepkowski, natomiast za ostateczny kształt ca-

łości odpowiada jeden z najciekawszych architektów Dušan Jurković.
Cmentarz wojenny nr 123 jest miejscem pamięci odzwierciedlającym ideę ekumenizmu, zapewniając jed-

nakowe traktowanie wszystkim poległym bez względu na ich przynależność religijną lub etniczną i fakt, po której stronie walczyli.

LEGENDA:

1 - kaplica	10 - oficerowie
2 - Węgrzy	11 - Rosjanie
3 - Obrona kraj 33,34 pułk piechoty	12 - Niemcy
4 - 56 pułk piechoty - Wadowice	13 - artylerzyści
5 - 57 pułk piechoty - Nowy Sącz	14 - saperzy
6 - oficerowie	15 - nieznani Austriacy
7 - 100 pułk piechoty - Cieszyn	16 - nieznani Austriacy
8 - 20 pułk piechoty - Tarnów	
9 - żołnierze różnych pułków	

